

Schin op Geul en omliggende gemeenten in 1831

In het begin van de 19e eeuw was er in de Nederlanden een grote belangstelling voor geografische kennis. Philippe Vandermaelen (1795-1869) uit Brussel speelde hierop in met het uitgeven van een serie dictionaires van Belgische Provincies. Een van de delen handelde over Limburg. Het verscheen in 1835 en beschreef ook de huidige Nederlandse provincie. In die dagen was immers alleen Maastricht in handen van de Nederlandse regering.

De dictionaire bevat een algemene beschrijving van de beide Limburgen met in het tweede gedeelte een alfabetische beschrijving van alle gemeenten naar de toestand in 1831. Hieruit zijn voor dit artikel Schin op Geul, Strucht, Oud-Valkenburg uit het kanton Gulpen geselecteerd. Het kanton Gulpen valt onder het arrondissement Maastricht.

In het kanton Gulpen was de grond samengesteld uit overwegend klei vermengd met kalk, waardoor de grond relatief gemakkelijk kon worden bewerkt.

Bij de gegevens met betrekking tot vee onderscheidt Vandermaelen: paarden, veulens, kalveren schapen en geiten en hoornvee. Vroeg in de 19e eeuw werd onder hoornvee verstaan: koeien, ossen, stieren en jongvee met uitsluiting van kalveren.

Alles bij elkaar mag de geografische dictionaire van Limburg beschouwd worden als een betrouwbaar tijdsdocument met een gedetailleerd beeld van de provincie Limburg in 1831.

Uit de algemene beschrijving

Algemeen

Een van de belangrijkste verbeteringen in de landbouw was een einde te maken aan het braak laten liggen van grond door braakland als weiland te bestemmen. Hierdoor kon het aantal beesten vermeerderen. Met als resultaat een hogere mestproductie, de bron van rijkdom bij uitstek voor de landbouwer.

Gewassen

Rogge. Winterrogge was de meest verbouwde graansoort omdat die op minder vruchtbare grond gedijt dan tarwe en gerst. **Tarwe.** De landbouwer die veel tarwe zaaide ging failliet omdat hij de grond te veel uitmergelt. De meeropbrengst ten opzichte van rogge was onvoldoende om de hogere pro-

ductiekosten goed te maken. **Gerst.** Voor de productie van graanjenever en vooral die van bier was een grote hoeveelheid wintergerst nodig. Gerst wordt gewoonlijk op sterk verbeterde (bemesting) akkers ingezaaid, en heeft vaak de voorkeur boven tarwe. De opbrengst was nagenoeg hetzelfde en de uitputting van de grond minder. **Haver.** Het is een vergissing om haver uitsluitend toe te wijzen aan het slechtste terrein. De opbrengst van haver was altijd kostendekkend. Haver gedijt overigens op alle terreinen en past in de cyclus van te verbouwen soorten gewassen. **Bonensoorten.** De bonen zijn het wintervoer voor paarden en beesten; men zaaide ze in de lente op grond die in de winter is bemest en waarop men het volgend jaar tarwe wil verbouwen.

De cyclus van te verbouwen gewassen varieert. Bijvoorbeeld : (a) gerst - rogge - rogge;

(b) tarwe - rogge - haver; (c) gerst - rogge - klaver - tarwe - rogge - haver.

Zaaigoed.

Per hectare is nodig 95 kg voor gerst, 135 voor tarwe, 105 voor rogge en 110 voor haver.

Gezondheid.

De Maas en haar zijrivieren bevorderen de gezondheid. Er zijn maar weinig epidemieën. Uitzondering echter zijn aandoeningen van slijmvliesontsteking, vaak veroorzaakt door noord -westen winden en door overvloedige regen die, gedurende bepaalde jaren, continu viel in de lente en de zomer.

Ongezonde koorts en dysenterie zijn na de oorlogen tot het jaar 1825 erg moordend geweest. Daarna namen frequentie en kwaadaardigheid echter af. Ondanks een ongunstige samenstelling van de atmosfeer in het jaar 1829, met een zeer koude winter en met onophoudelijke regen in de zomer, was de sanitaire toestand van de provincie redelijk.

Uit de beschrijving per gemeente

De afstanden worden gemeten in mijlen, een mijl is een uur gaans, circa 4,4 km.

Landmaten: 1 'bonnier' is een oude bunder, 2 roeden, 1,3161 ha en 1 'rasière' is een korenmaat, met name voor droog graan, inhoudende circa 77 liter.

SCHIN OP GEUL (SCHIN-SUR-GEULLE), gemeente van het kanton en op ½ mijl ten noorden van Gulpen (Galoppe), van het arrondissement en op 3 mijl ten oosten van Maastricht. De gemeente is samengesteld uit haar hoofdplaats en uit het gehucht Walem.

De Geul stroomt langs deze gemeente.

Landbouw: Een 'bonnier' tarwe brengt gemiddeld $11\frac{1}{2}$ 'rasières' graan op; rogge 11; haver 16; gerst 14; bonen $13\frac{1}{2}$ en aardappelen 100.

Huisdieren: 51 paarden, 120 hoornvee, 21 varkens.

Bevolking: 353 inwoners.

Woningen: Er zijn 61 huizen, een kerk en een kapel. Vermeldenswaard is kasteel Oost van mijnheer de baron van Waelmont. Er is een notariskantoor.

Jaarmarkten: De laatste zondag van juni is er een markt waarop voornamelijk landbouwwerktuigen worden verkocht.

STRUCHT, gemeente van het kanton en op $\frac{1}{2}$ mijl ten noorden van Gulpen (Galoppe), van het arrondissement en op $\frac{3}{4}$ mijl ten oosten van Maastricht.

Landbouw: Er wordt tarwe, rogge, haver, gerst, bonen en aardappelen verbouwd.

Huisdieren: 25 paarden, 11 veulens, 77 hoornvee, 15 kalveren en 8 varkens.

Bevolking: 278 inwoners.

Woningen: Er zijn 58 huizen.

Handel en industrie: landbouwindustrie.

OUD-VALKENBERG (VIEUX FAUQUEMONT), gemeente van het kanton en op $\frac{3}{4}$ mijl ten noorden van Gulpen (Galoppe), van het arrondissement en op $2\frac{2}{3}$ mijl ten oosten van Maastricht. De gemeente is samengesteld uit het dorpje Oud-Valkenberg en de gehuchten Yzeren en Sibbe.

Landbouw: Er wordt tarwe, rogge, haver, gerst, bonen en aardappelen verbouwd.

Huisdieren: 86 paarden, 15 veulens, 159 hoornvee, 62 kalveren en 59 varkens.

Bevolking: 544 inwoners.

Woningen: Er zijn 100 huizen en een kerk. Vermeldenswaard is een kasteel en een buitenhuis.

Handel en industrie: Er is een graanmolen aangedreven door water.

Frits Prinsen